

Ny fagprosedyre i overgrepssaker

Selvinstruerende fagprosedyre gjør det enklere å dokumentere funn i saker der det er mistanke om vold og seksuelle overgrep mot barn.

Sørlandet sykehus HF og Statens Barnehus Kristiansand utga høsten 2016 Fagprosedyre for tannlegeundersøkelser av barn utsatt for vold og overgrep. Fagprosedyren er publisert på Helsebiblioteket.no.

Arbeidet med å lage prosedyren startet etter et initiativ fra Statens Barnehus Kristiansand, som i 2011 innledet et samarbeid med Den offentlige tannhelsetjenesten i Vest-Agder. Bakgrunnen var flere tilbakemeldinger fra Den rettsmedisinske kommisjon om å inkludere og spesifisere funn fra munnhulen i den rettsmedisinske rapporteringen.

Fagprosedyren er selvinstruerende slik at alle tannleger kan bruke den, samtidig som den oppfyller kravene til en rettsmedisinsk undersøkelse. Etter at en nasjonal prosedyre er utarbeidet i 2018, vil man arbeide for at denne

lenken kan finnes på administrasjonssystemet Opus Dental.

Vold mot hodet

– Vi vet at mye av volden mot barn skjer mot hoderegionen, og at det kan finnes tegn på seksuelle overgrep og vold i munnhulen. Tannleger er derfor en meget relevant gruppe å få med inn i dette arbeidet, sier prosjektleder Unni Mette Köpp, medisinsk sakkyndig ved Statens Barnehus Kristiansand, barnelege og forsker ved Sørlandet sykehus HF.

Statens Barnehus er et tverrfaglig tilbud til barn og ungdom, samt voksne med psykisk utviklingshemming, som kan ha vært utsatt for, eller vitne til, vold eller seksuelle overgrep. På barnehusene gjennomføres det medisinske undersøkelser og tilrettelagte avhør der det foreligger en politianmeldelse. Det er opprettet 11 barnehus i Norge.

– Da vi inviterte en tannlege fra Den offentlige tannhelsetjenesten til et samarbeid rundt enkeltsaker i 2011, fant vi ingen retningslinjer, hverken i Norge

eller i utlandet, for hvordan vedkommende skulle skrive sine rapporter, forteller Köpp.

I 2014 etablerte Barnehuset Kristiansand et kvalitetssikringsprosjekt med tittelen «Tannhelseundersøkelse av barn utsatt for overgrep» i samarbeid med Den offentlige tannhelsetjenesten i Vest-Agder og Tannhelsetjenestens kompetansesenter Sør (TKS). Første fase i prosjektet, var å utarbeide en godkjent kunnskapsbasert fagprosedyre som kunne legges ved den rettsmedisinske rapporten. For å kvalitetssikre prosessen, ble prosjektet meldt inn til Nasjonalt nettverk for fagprosedyrer.

I fase 1 undersøkte tannlege Dror Yaacov ved Sentralklinikken i Kristiansand og jeg over 50 barn. Disse undersøkelsene dannet grunnlaget for utarbeidelsen av prosedyren. Forsker Ewa Hovden, som i dag jobber ved Tannhelsetjenestens kompetansesenter Øst (TKØ), bidro også i vesentlig grad til arbeidet knyttet til fase 1, og hun er også en av mine viktigste samarbeidspartnere i det videre arbeidet, sier Köpp.

Rulles ut i flere fylker

Fagprosedyren ble godkjent av Nasjonalt nettverk for fagprosedyrer i 2016 og publisert. Den ble også implementert ved Barnehuset Kristiansand, som under utviklingen av fagprosedyren har vært det eneste barnehuset som har utført tannlegeundersøkelser som vedlegg til den medisinske rapporten. Tannlegeundersøkelser utføres i dag kun på begjæring fra politiet i utvalgte saker.

Prosjektet er nå i fase 2, hvor fagprosedyren skal implementeres ved fem andre barnehus rundt om i landet, i første omgang Bergen, Stavanger, Trondheim, Tromsø og Hamar. Noen av disse er allerede godt i gang, og har laget samarbeidsavtaler med Den offentlige tannhelsetjenesten der de

Tannlege Dror Yaacov fra Den offentlige tannhelsetjenesten i Vest-Agder og leder av Statens barnehus i Kristiansand ved Agder politidistrikt, Anne-Lise Farstad. Foto: Statens barnehus i Kristiansand. Bildet er tatt på barnehuset.

Fra venstre: Anne Rønneberg, Tiril Willumsen, Thea Martine Granvoll Bie, Ewa Hovden og Unni Mette Köpp. Foto: Kristin Aksnes.

hører til. Målet er å få minst én tannlege ved hvert barnehus til å gjennomføre tannlegeundersøkelser på begjæring fra politiet.

I forkant av fase 2 ble det innledet et samarbeid med spesialist i pedodonti Anne Rønneberg, og professorene Tiril Willumsen og Ivar Espelid ved Det odontologiske fakultet ved Universitetet i Oslo (UiO). De har, i tillegg til høringsgruppen og spesialistkandidat Thea Granvoll Bie, kommet med faglige innspill til den endelige versjonen som nå er publisert. Målet er å høste erfaringer fra det tverrfaglige arbeidet knyttet til de øvrige fem barnehusene som skal arbeide med fagprosedyren.

– I prosjektets fase 3 ønsker vi å etablere forskning. Det er lite som er publisert om tannhelsen hos barn som er utsatt for vold eller seksuelle overgrep. Dette er helt klart et område hvor det er

behov for mer kunnskap, sier Köpp. Målet er derfor på sikt å etablere en database eller forskningsbank hvor helsepersonell kan søke inn prosjekter slik at vi får mer kunnskap på feltet.

Banebrytende prosedyre

– Over halvparten av alle fysiske overgrep skjer i hode- halsregionen, man kan også anta at halvparten av seksuelle overgrep er orale.

Politiet bør begjære en tannlegeundersøkelse ved mistanke om vold og seksuelle overgrep mot barn i mye større utstrekning enn det som er tilfellet i dag, sier Anne Rønneberg, spesialist i pedodonti og klinikkssjef ved barneavdelingen ved fakultetet.

Hun mener den nye fagprosedyren for tannlegeundersøkelser av barn utsatt for vold og overgrep er banebrytende.

– Vi har fått en klinisk rettsodontologisk tannlegeerklæring som ligger ute på Helsebiblioteket.no. Det er et kjempeviktig verktøy, først og fremst for barnehusene, i forbindelse med medisinske undersøkelser av barn, men også hvis man som tannlege får en begjæring fra politiet om en slik undersøkelse. Dette er et verktøy som alle tannleger og tannpleiere må kjenne til, sier hun.

Også en tannlege eller tannpleier, som i løpet av en ordinær undersøkelse får mistanke om at noe er galt, kan ved å følge instruksjonene i prosedyren dokumentere for eksempel håravrivning, sår og blåmerker i hode-halsregionen, skader på tennene osv.

– Som tannhelsepersonell skal vi beskrive objektive funn, og melde fra om faglige begrunnet bekymringen til barnevernet. Det er andre instanser som

tar stilling til om bekymringen er berettiget eller ikke, sier Rønneberg.

Antall henvendelser øker

I 2016 mottok tannhelsetjenesten i Oslo 264 henvendelser fra barnevernet. Det er en kraftig og svært viktig økning fra året før. Det foreligger ikke tall fra alle fylker på denne innrapporteringen, da den foreløpig ikke er implementert i KOSTRA-databasen.

– Barnevernet har tidligere ikke hatt noen tradisjon for å henvende seg til tannhelsetjenesten i vold- og overgrepssaker mot barn. Vi har greid å nå frem til barnevernstjenesten gjennom å invitere til møter der vi informerer om hvilken kompetanse vi besitter på dette området, sier hun.

Når de nye nasjonale retningslinjer for tannbehandling til barn 0–20 år foreligger i løpet av 2017, vil fagprosydrene for tannlegeundersøkelser av barn

utsatt for vold og seksuelle overgrep være implementert i denne.

Skriver spesialistoppgave

Da spesialistkandidat i pedodonti, Thea Granvoll Bie, fikk en forespørsel fra Det odontologiske fakultet ved UiO om å skrive oppgave om implementeringen av den nye fagprosydren ved barnehusene, trengte hun ikke lang tid i tenkeboksen før hun sa ja.

– Det var en utfordring innen et område som jeg brenner for, sier Bie.

Gjennom T00-prosjektet (tilrettelagt tannhelsetilbud til personer som har vært utsatt for tortur, overgrep eller har odontofobi), hadde hun fra før jobbet mye med overgrepsutsatte voksne pasienter.

I oppgaven skal Bie beskrive hvordan barnehusene i Bergen, Stavanger, Hamar, Trondheim og Tromsø tar den nye fagprosydren i bruk.

– Det første som må på plass er et samarbeid mellom barnehuset og tannhelsetjenesten. Det er viktig å finne en tannlege som er interessert i å jobbe med volds- overgrepssaker. I tillegg må påtalemyndighetene i større grad begjære tannundersøkelser som en del av etterforskningen, sier hun.

Dårlig tannhelse kan være en indikator på omsorgssvikt. Tannundersøkelsen ved barnehuset ser etter spor i munnhulen som kan samsvare med det barnet har fortalt i et avhør, eller med andre opplysninger man har om barnet.

– Tannleger som engasjerer seg ved barnehusene vil ta med seg kunnskap tilbake til sine kolleger på klinikken og styrke kompetansenivået også der, sier Bie.

Tone Elise Eng Galåen

Tidendes pris for beste oversiktsartikkel

Tidende ønsker å oppmuntre til gode oversiktsartikler i tidsskriftet. Prisen på 30 000 kroner tildeles forfatteren(e) av den artikkelen som vurderes som den beste publiserte oversiktsartikkelen i løpet av to årganger av Tidende.

Tidende ønsker å oppmuntre til en type fagskriving som er etterspurt blant leserne og som bidrar til å opprettholde

norsk fagspråk. Tidendes pris for beste oversiktsartikkel deles ut hvert annet år og neste gang i forbindelse med NTFs landsmøte i 2017.

Ved bedømmelse blir det lagt særlig vekt på:

– artikkelens systematikk og kilde-
håndtering

– innholdets relevans for Tidendes lesere
– disposisjon, fremstillingsform og lesbarhet
– illustrasjoner

Nærmere opplysninger fås ved henvendelse til redaktøren